

Vrijwilligers

Amsterdam, 3 juni 2015

De Hollandsche Molen
Het rapport Vrijwilligers is geschreven door:
Nicole Bakker, Ed van Gerven en Ingeborg Pouwels

Met medewerking van Het Gilde van Vrijwillige Molenaars:
Bas de Deugd, Tom Kreuning en Karel Ouendag

Inhoud

Inhoud	2
Samenvatting	3
1. Inleiding	4
1.1 Molentoeekomst	4
1.2 Vrijwilligers	5
2. Onderzoek	7
2.1 Doelstelling	7
2.2 Onderzoeksvraag	7
2.2 Onderzoeksaanpak	7
2.3 Onderzoeksmethode	8
3. Resultaten onderzoek 'Vrijwilligers'	9
4. Conclusies en aanbevelingen	11
Bijlagen	14
Bijlage 1: Geraadpleegde rapporten in het kader van de deskresearch	14
Bijlage 2: Geraadpleegde molenorganisaties en experts	15
Bijlage 3: Quickscan	16
Bijlage 4: Tips	18
Bijlage 5: Onderzoeksopzet: vragen en antwoorden	20
Bijlage 6: Onderzoeksresultaten per onderzoeksmethode	24

Samenvatting

De bescherming van molens kan alleen bestaan met de inzet van duizenden vrijwilligers die zich wekelijks in het hele land inzetten voor hun molen, want molens zijn levende monumenten. Stilstand leidt tot verval en de belevingswaarde van een draaiende molen is veel hoger dan die van een stilstaande molen. Om het vrijwilligersbestand op peil te houden moeten per jaar zo'n 500 nieuwe vrijwilligers worden geworven. Dat is geen geringe opgave.

Uit verschillende onderzoeken blijkt dat het aantal Nederlanders dat vrijwilligerswerk doet gelijk blijft of een dalende lijn heeft. De gemiddelde vrijwilliger is ouder (50+), alhoewel men ook langer fit blijft. Zeker is dat vrijwilligers steeds minder uren per week besteden aan hun vrijwilligerstaak. Dit heeft gevolgen voor het aantal potentiële molenvrijwilligers. Gelukkig lijkt er wel een grote groep te zijn die interesse heeft. Eén op de tien Nederlanders die vrijwilligerswerk willen doen, overweegt actief te worden op een monumentale molen of bij een molenorganisatie.

De rol van vrijwilligers maakt een duidelijke ontwikkeling door. Op alle vlakken wordt een grotere deskundigheid en kwaliteit vereist. De molenaar wordt steeds meer ook gastheer/gastvrouw, daarin bijgestaan door molengidsen en vrijwilligers die zich met educatie of de winkel bezighouden. Bestuurders krijgen te maken met steeds complexere regelgeving en staan voor een financiële uitdaging vanwege de teruglopende subsidies. Daarbij is in de gehele samenleving een trend waarneembaar dat vrijwilligers zich steeds vaker voor korte projecten willen inzetten en zich niet tientallen jaren aan één doel willen verbinden. Vrijwilligerswerk moet ook leuk blijven. Een opeenstapeling van eisen, verwachtingen en verplichtingen jaagt mensen weg.

Motivatie

Om de motivatie van de vrijwilligers op niveau te houden is het tonen van waardering erg belangrijk. Hier is lang niet bij iedere molenorganisatie aandacht voor. Het bewustzijn hieromtrent moet worden vergroot.

Om te zorgen voor voldoende vrijwilligers op de molen is een goede werving van essentieel belang. De Hollandsche Molen vindt dat de huidige wijze van werving stukken beter kan. De kanalen om vrijwilligers te werven moeten toegankelijker en zichtbaarder worden, waardoor vacatures voor molenvrijwilligers eenvoudiger te vinden zullen zijn.

De trend is dat vrijwilligerstaken zwaarder worden en mensen minder tijd besteden aan vrijwilligerswerk. De oplossing is om de last te verdelen over meerdere mensen. Een pool van vrijwilligers die het werk doet, is het beeld van de toekomst op de molen.

Continuïteit

Om de continuïteit van de molenaarsopleiding te verzekeren, moet ook in de komende jaren tijd, van de vele vrijwilligers die deze opleiding verzorgen, en geld in de opleiding worden geïnvesteerd. De cursus 'Molengids' kan, bij gebleken behoefte, worden uitgerold over de rest van het land. Het Gilde van Vrijwillige Molenaars zal zich hiervoor inzetten.

Rol van De Hollandsche Molen

De Hollandsche Molen ziet voor zichzelf een belangrijke taak in het faciliteren en adviseren van lokale organisaties op het gebied van vrijwilligersbeleid.

Hierbij kan worden gedacht aan het opzetten van een cursus 'Vrijwilliger'. Deze behelst het opzetten van een succesvol vrijwilligersbeleid.

Ook een bestuur moet zich richten op uitbreiding én verbreding. Naast een voorzitter, secretaris en penningmeester zijn ook bestuurders nodig met de aandachtsgebieden evenementen, fondsenwerving en natuurlijk vrijwilligers. Dit betekent wel dat er nog meer vrijwilligers nodig zijn. In dit verband kan een cursus 'Bestuur' door De Hollandsche Molen worden opgezet. Hierin wordt dan ingegaan op diverse aspecten waaraan een 'toekomstbestendig' bestuur van een molenorganisatie moet voldoen.

I. Inleiding

I.1 Molentoeekomst

Molens horen bij Nederland. Een vanzelfsprekende zaak, toch? We kunnen ons land eenvoudigweg niet voorstellen zonder molens. Toch is het behoud van deze levende en kwetsbare monumenten verre van vanzelfsprekend. Molenbehoud vraagt om permanente aandacht, van de overheid, van moleneigenaren, molenaars en alle mensen die op professionele of vrijwillige basis actief bezig zijn met molens.

Negentig jaar na het oprichten van De Hollandsche Molen is de afname van het molenbestand definitief verleden tijd. De meeste molens verkeren in redelijke tot goede staat van onderhoud. Anno 2015 telt ons land in totaal 1.200 molens die er na een grote inhaalslag aan het begin van de 21ste eeuw er goed bijstaan. Op het eerste gezicht althans. Want molenbehoud is eigenlijk per definitie cyclisch; alleen met adequaat onderhoud voorkom je verval en terugkerende ingrijpende restauraties. Maar is dat over 10, 20 jaar nog steeds zo? Wat is daarvoor nodig, wat hebben wij ervoor over en hoe gaan we te werk?

Er zijn meer dan genoeg redenen om nu al te gaan denken aan en praten over het molenbehoud van de toekomst. Met behoud van wat waardevol en bereikt is; we hoeven niet opnieuw het wiel uit te vinden. Maar wat tot nu toe bereikt is vraag ook om nieuwe impulsen en vormen.

De Hollandsche Molen – dé molenvereniging van Nederland – heeft in 2014 het voortouw genomen in deze discussie met het project Molentoeekomst. Met het project Molentoeekomst wil De Hollandsche Molen, samen met alle partijen, die in het molenveld actief zijn, ervoor zorgen dat molens niet alleen nu maar ook in de toekomst de plek in onze samenleving krijgen die zij verdienen. Doel van Molentoeekomst is het ontwikkelen, uitwerken en realiseren van een integrale visie en aanpak van het molenbehoud in al zijn facetten anno 2023 (De Hollandsche Molen viert dan haar eeuwfeest), waardoor molens duurzaam in stand gehouden worden.

Het molenbehoud moet daarbij vermaatschappelijkt worden. Daarmee wordt bedoeld dat molenbehoud niet een zaak van enkele liefhebbers en deskundigen is, maar alleen vorm kan krijgen door inzet van maatschappelijke betrokkenheid in allerlei facetten. Niet voor niets luidt het motto van De Hollandsche Molen: molens teruggeven aan de maatschappij.

Molenbehoud is meer dan voldoende financiële middelen voor de instandhouding van deze voor Nederland zo kenmerkende historische werktuigen. Het gaat ook om het behouden en waar mogelijk versterken van monumentale waarden. Molens moeten een passende bestemming houden en de omgeving moet zo ingericht zijn dat molens ook kunnen functioneren. Er zijn veel vrijwilligers rondom de molens nodig en last but not least, er moet een zo breed mogelijk maatschappelijk draagvlak zijn voor molens. Deze onderwerpen zijn de ingrediënten van de nagestreefde integrale aanpak van molenbehoud. Om die reden is Molentoeekomst opgedeeld in zes deelonderwerpen, welke gerangschikt zijn onder twee thema's, te weten financiën en draagvlak.

Onder het thema Financiën komen aan bod: omgaan met monumentale waarden, her- en nevenbestemming, de molenbiotoop en de financiële en organisatorische aanpak van het molenbehoud. In het thema Draagvlak staan draagvlakverbreding in relatie tot fondsenwerving en vrijwilligerswerk centraal.

1.2 Vrijwilligers

De bescherming van molens kan alleen bestaan met de inzet van duizenden vrijwilligers die zich wekelijks in het hele land inzetten voor hun molen. Molens zijn levende monumenten. De eerste molens dateren al uit de 13^e eeuw. Vooral in de 17^e eeuw hebben molens ons land groter, rijker en levendiger gemaakt. Groter door het droogmalen van meren en plassen, rijker door de vele industriemolens en levendiger door hun karakteristieke vorm en plek in ons landschap. Met de komst van de stoommachines en later de diesel- en elektromotoren hebben de molens hun functies verloren. Dat betekende dat er veel molens kwamen stil te staan of zelfs werden afgebroken. Een ontwikkeling die funest was voor het resterende molenbestand, dat daardoor in omvang versneld afnam.

Met het stilzetten van de molens dreigde ook de kennis van het werken met molens verloren te gaan en het ambacht van de molenaar dreigde uit te sterven. Dit heeft ertoe geleid dat eind zestiger jaren van de vorige eeuw een kleine groep van enthousiaste molenliefhebbers begonnen is met het organiseren van een opleiding tot vrijwillige molenaar. Uit dit initiatief is in 1972 Het Gilde van Vrijwillige Molenaars voortgekomen. Het Gilde verzorgt sindsdien de opleiding tot molenaar. De Hollandsche Molen neemt het examen af.

Naast het opleiden van molenaars richt het Gilde zich ook op het behoud van de molenfuncties zelf. In 2013 is het Houtzagersgilde als nieuwe afdeling van Het Gilde van Vrijwillige Molenaars gestart. Het houtzagersgilde richt zich op de opleiding van houtzagers/molenaars en op de vastlegging van de kennis van het houtzagen zoals dat op wind- en watermolens wordt uitgevoerd.

Met het verlies van de economische functie van de molen na de Tweede Wereldoorlog groeide ook de behoefte aan maatschappelijke organisaties die zich ontfermden over het lot van wind- en watermolens. Het aantal molenstichtingen en –verenigingen groeide gestaag vanaf de jaren zestig van de 20ste eeuw. Naast de molenaars groeide een andere groep vrijwilligers navenant mee, de vrijwillige bestuursleden.

Behalve molenaars zijn ook andere vrijwilligers nodig om de molen te laten draaien en malen. Denk aan molengidsen, winkelvrijwilligers en bestuursleden. Alleen gezamenlijk kan worden gezorgd dat de molens blijven bestaan. Zonder overdrijven kan worden gesteld dat molens zonder al deze vrijwilligers er niet zo goed hadden bijgestaan.

De rol van vrijwilligers maakt een duidelijke ontwikkeling door. Op alle vlakken wordt een grotere deskundigheid en kwaliteit vereist. De molenaar wordt ook steeds meer gastheer/gastvrouw, daarin bijgestaan door molengidsen en vrijwilligers die zich met educatie of de winkel bezighouden. Bestuurders krijgen te maken met steeds complexere regelgeving en staan voor een financiële uitdaging vanwege de teruglopende subsidies. Daarbij is in de gehele samenleving een trend waarneembaar dat vrijwilligers zich steeds vaker voor korte projecten willen inzetten en zich niet tientallen jaren aan één doel willen verbinden. Vrijwilligerswerk moet ook leuk blijven. Een opeenstapeling van eisen, verwachtingen en verplichtingen jaagt mensen weg.

De Hollandsche Molen wil samen met het molenveld aan de slag om klaar te zijn voor de toekomst. Hierbij moeten de luiken open. De molen moet weer zijn plek in de maatschappij krijgen en centraal staan in de gemeenschap. Zo voelen steeds meer mensen zich betrokken en verantwoordelijk voor de molen en zullen zij zich ook vrijwillig willen inzetten.

Echter, welke vrijwilligers zijn nodig en welke kwaliteiten zijn gewenst. Hoe vinden we de molenaar en molenvrijwilliger van de toekomst?

In dit rapport wordt ingegaan op deze vraag. Natuurlijk is het benodigde aantal en type vrijwilliger voor iedere molen verschillend. Dit hangt af van het soort molen, locatie, type eigenaar, doelstellingen die er bestaan, etc. De conclusies en aanbevelingen zullen mogelijk niet voor een ieder van toepassing zijn. De lezer kan zich laten inspireren door dit rapport en meenemen wat voor hem of haar van toepassing is.

2. Onderzoek

2.1 Doelstelling

Het doel van het deelproject 'Vrijwilligers' is dat over 10 jaar voldoende gekwalificeerde vrijwilligers actief zijn in het molenveld zodat de continuïteit van de bescherming van molens op dit vlak geregeld is. Hierbij is de aanwezigheid van voldoende molenaars een voorwaarde. Zonder molenaars geen draaiende molens. Daarnaast zijn ook andere vrijwilligers onmisbaar voor de toekomst van molens: bestuursleden voor bijvoorbeeld de organisatie van het onderhoud, molengidsen om de bezoeker rond te leiden en winkelvrijwilligers voor de verkoop van molenproducten.

2.2 Onderzoeksvraag

In dit onderzoek wordt toegewerkt naar een antwoord op de volgende vragen.

- Hoe kan het gehele veld zorgen dat er over 10 jaar voldoende gekwalificeerde vrijwilligers zijn om molens te beschermen in de breedste zin van het woord?
- Welke stappen moeten worden gezet om dat te bereiken en welke wijze van organisatie is daarvoor nodig?
- Hoe organiseren we de uitvoering van de werving, training en behoud van de gewenste vrijwilliger, met name de molenaar?

2.2 Onderzoeksaanpak

Stap 1: Inventarisatie huidige situatie

In Nederland staan nog ruim 1.050 windmolens en 150 watermolens. Op het overgrote deel van deze molens zijn vrijwilligers actief. Op veel molens staat één molenaar, op andere is een heel team actief. Op sommige molens wordt nauwelijks iets georganiseerd, op andere molens is er wekelijks een evenement. De diversiteit is groot en deze diversiteit is terug te vinden bij de vrijwilligers. Om de basis voor de toekomst te leggen is kennis van het heden nodig. Als eerste is gestart met een inventarisatie van de huidige situatie.

Stap 2: Huidige trends

Het vrijwilligerswerk op de molen staat niet op zich, het maakt deel uit van vrijwilligerswerk in het algemeen. Ook is het gehele molenveld (uiteraard) onderdeel van de samenleving. Er is een beter beeld nodig van de huidige trends in het vrijwilligerswerk. Ook is een beter beeld nodig van de huidige positie van de molen in de samenleving.

Stap 3: Een beeld van de toekomst

We willen weten wat nodig is van vrijwilligers om ook in de toekomst molens te laten draaien en malen. Op welke manier zal het vrijwilligerswerk zijn georganiseerd en hoe worden voldoende en de juiste vrijwilligers gemotiveerd mee te doen? En wat betekent dat voor de plek van de molen in de samenleving? Want voor wat men belangrijk vindt, zet men zich sneller in. Hoe is het imago van de molen? Wat motiveert mensen aan molens en op welke manier wil men actief worden?

Stap 4: Stappenplan van het heden naar de toekomst

Een visie op de toekomst is niet genoeg. Er is een gezamenlijk stappenplan nodig. Dit plan wordt gemaakt met alle betrokkenen en moet worden gedragen door iedereen. Want een ieder heeft hier een rol in te spelen, voor elke molen weer. Dit project werkt toe naar een motiverend plan waar iedereen de schouders onder wil zetten. Een plan wat iedereen mee naar huis neemt en waarmee

het eenvoudig is anderen te motiveren mee te doen. Ook wordt de rol van Het Gilde van Vrijwillige Molenaars en De Hollandsche Molen onderzocht.

Stap 5: Uitvoering stappenplan van het heden naar de toekomst

De laatste stap valt eigenlijk buiten de scope van het onderzoek, want dit betreft de uitvoering van het stappenplan. Na de presentatie van het onderzoek wordt samen met het molenveld gekeken hoe en op welke wijze gewerkt kan worden om het doel van dit deelproject te behalen, namelijk om te zorgen dat over 10 jaar voldoende gekwalificeerde vrijwilligers actief zijn in het molenveld zodat de continuïteit van de bescherming van molens op dit vlak geregeld is.

2.3 Onderzoeksmethode

Deskresearch

Op het gebied van vrijwilligerswerk is er veel onderzoek gedaan. De jaarlijkse trends worden in beeld gebracht door bijvoorbeeld het Sociaal en Cultureel Planbureau en Movisie. Hoewel deze onderzoeken niet specifiek gericht zijn op het molenveld, hebben onderzoeken die gericht zijn op vrijwilligerswerk in het algemeen toch grote relevantie voor dit onderzoek.

Enquêtes

Om gegevens ten behoeve van het onderzoek te achterhalen is gebruikgemaakt van diverse enquêtes. Om de huidige situatie rond het vrijwilligersbeleid bij de molenorganisaties te inventariseren is een digitale enquête uitgezet onder alle molenvrijwilligers. Er is ook een enquête gehouden om een beeld te krijgen van de toekomstige molenvrijwilliger. Dit onderzoek is uitgevoerd door TNS NIPO. Ook is gebruikgemaakt van een onderzoek dat is uitgevoerd door Het Gilde van Vrijwillig Molenaars onder de eigen leden. Dit betrof als eerste een analyse van het eigen ledenbestand en ten tweede een onderzoek door de studenten van het Da Vinci College Gorinchem.

Bijeenkomsten

Om te komen tot goede conclusies voor het deelproject Vrijwilligers is het van belang in gesprek te gaan met het molenveld. Er zijn daarom diverse bijeenkomsten bezocht en georganiseerd om te praten met molenvrijwilligers, besturen van molenorganisaties en andere betrokkenen.

- Er zijn diverse bijeenkomsten bezocht van de afdelingen van Het Gilde van Vrijwillige Molenaars en van andere molenorganisaties, waarin met elkaar is gepraat over de huidige en toekomstige situatie van vrijwilligers op de molen. Het doel was om informatie te verzamelen, bewustwording en urgentie te creëren en ideeën te delen. Op deze bijeenkomsten is ook gesproken over het verbreden van draagvlak, een onderdeel van het project molentoeekomst wat onderzocht is in het deelproject Draagvlak en Fondsenwerving. Er is een sterk verband tussen beide onderwerpen omdat voor het creëren van draagvlak activiteiten nodig zijn die publiek trekken. Om activiteiten op de molen te organiseren zijn vrijwilligers nodig. Ook is een draaiende molen een voorwaarde voor een succesvolle activiteit. De molenvrijwilliger is dus onontbeerlijk.
- Op de Molencontactdag in 2014 is aandacht besteed aan het thema vrijwilligers. Ook is er in de Molenadviesraad over gesproken.
- Op het congres Molentoeekomst wordt het project afgesloten. Doel is om de spirit neer te zetten 'en nu aan de slag'. Want dan begint het pas en gaat een ieder stappen zetten om een zorgvuldig vrijwilligersbeleid op te zetten en uit te voeren met het oog op de toekomst.

Experts

Er zijn interviews gehouden met experts en ervaringsdeskundigen over het huidige en toekomstige vrijwilligersbeleid. De gesprekken waren gericht op de huidige trends in het vrijwilligerswerk en hun verwachtingen van de toekomst.

3. Resultaten onderzoek 'Vrijwilligers'

In dit hoofdstuk worden de resultaten van het onderzoek weergegeven aan de hand van de belangrijkste thema's die naar voren zijn gekomen in de gesprekken, bijeenkomsten, enquêtes en deskresearch. De achtergronden van de resultaten zijn te vinden in de bijlage.

Benodigde vrijwilligers

Uit verschillende onderzoeken blijkt dat het aantal Nederlanders dat vrijwilligerswerk doet gelijk blijft of een dalende lijn vertoont. Zeker is dat vrijwilligers steeds minder uren per week besteden aan hun vrijwilligerstaak. Dit heeft gevolgen voor het aantal potentiële molenvrijwilligers. Gelukkig lijkt er wel een grote groep te zijn die interesse heeft. Eén op de tien Nederlanders overweegt actief te worden op een monumentale molen of bij een molenorganisatie.

Het aantal benodigde molenaars wordt geschat op minimaal 80 mensen per jaar, bij voortzetting van het huidige beleid. Bij een toekomstbestendig vrijwilligersbeleid zijn meer molenaars nodig omdat men meer in maaltams gaat werken waar molenaars elkaar afwisselen, zodat niet iedere molenaar wekelijks op de molens draait. De inschatting van De Hollandsche Molen is dat er minimaal 90 mensen per jaar nodig zijn.

Het aantal molengidsen is nu nog beperkt tot ongeveer 400 mensen maar gezien het enthousiasme in het veld is de verwachting van De Hollandsche Molen dat op steeds meer molens de roep om een molengids toeneemt. Een molengids is met name zinvol bij molens die regelmatig open zijn voor het publiek. Dit zijn ongeveer 300 molens met ieder twee molengidsen. De verwachte vraag naar molengidsen is naar schatting 60 mensen per jaar.

De besturen van molenorganisaties hebben behoefte aan vervanging van mensen en uitbreiding van het bestuur met extra functies. Nederland kent 309 molenorganisaties, elk met een eigen bestuur. Deze besturen (uitgaande van 5 personen per bestuur) kennen een bepaald verloop, waardoor gemiddeld iedere 5 jaar een nieuwe bestuurder nodig is. Ook zijn er extra bestuurders nodig voor extra functies zoals bijvoorbeeld particuliere fondsenwerving, communicatie en vrijwilligersbeleid. Daarnaast zal de nieuwe generatie bestuurders korter actief zijn, mede vanwege de strengere normen voor hoe lang een bestuurder maximaal actief mag zijn. De verwachte vraag naar bestuurders is naar schatting minimaal 300 mensen per jaar.

Naast molenaars en molengidsen zijn ook vrijwilligers nodig voor bijvoorbeeld het organiseren van evenementen, het bijhouden van de website of de molenwinkel. Het is sterk afhankelijk van de molen en zijn activiteiten hoeveel vrijwilligers er nodig zijn. Op basis van het aantal molens die regelmatig open zijn voor het publiek en/of een winkel hebben (voor de berekening houden we zo'n 300 molens aan) is de verwachte vraag de komende 10 jaar naar schatting 600 mensen, dus zo'n 60 mensen per jaar.

In totaal betekent dit dat er ruim 500 nieuwe vrijwilligers per jaar geworven moeten worden.

Werving van vrijwilligers

De potentiële molenvrijwilliger weet de molen moeilijk te vinden. Molenorganisaties maken niet of nauwelijks gebruik van hun eigen kanalen, zoals hun website, om nieuwe vrijwilligers te werven. Ook algemene molensites zoals bijvoorbeeld molens.nl bieden geen mogelijkheid voor potentiële vrijwilligers om zich aan te melden. Op dit moment worden er wel voldoende vrijwillige molenaars gevonden. Het Gilde biedt op zijn website en middels een folder hier informatie over.

Op dit moment is de meest succesvolle manier om nieuwe vrijwilligers te werven de mond-tot-mond methode. Men vraagt een enthousiaste bezoeker die belangstelling toont, om actief te worden. Daarnaast wordt mensen in de eigen omgeving gericht gevraagd een bepaalde functie te vervullen. De Nederlanders die overwegen vrijwilliger te worden op een monumentale molen of bij een molenorganisatie zijn in 65% van de gevallen man en in 35% van de gevallen vrouw, in de leeftijd tussen de 55-64 jaar oud. Uiteraard is dit een gemiddelde. De potentiële vrijwilliger is geïnteresseerd in de functie van molengids (40%), de functie van vrijwilliger in de molenwinkel (35%), het

organiseren van evenementen(29%), de functie van molenaar (28%) of bestuurder (25%). De huidige vrijwilliger woont in de buurt van de molen waar hij of zij actief is.

Behoud van de huidige vrijwilligers

Om de motivatie van de vrijwilligers op niveau te houden is het tonen van waardering erg belangrijk. Hier is lang niet bij iedere molenorganisatie aandacht voor. Het bewustzijn hieromtrent moet worden vergroot. In een klein aantal gevallen worden individuele gesprekken gevoerd met de vrijwilliger. Vaker praat de groep van vrijwilligers met elkaar, hoewel dit beperkt blijft tot bijvoorbeeld de groep molenaars of de groep bestuurders. Zelden zitten alle vrijwilligers samen aan tafel. Bij veel organisaties wordt er wel jaarlijks een gezamenlijk uitje georganiseerd. Het blijkt dat bij succesvolle molenorganisaties er dikwijls sprake is van een kern van enthousiaste en gemotiveerde vrijwilligers. Deze kerngroep trekt de kar en creëert een context waar anderen zich graag bij aansluiten. Deze kerngroep wordt in een enkel geval aangevuld met een betaalde kracht (indien er budget beschikbaar is). Dit geeft stabiliteit en rust in de organisatie. Vrijwilligers, in welke functie dan ook, willen hun werk goed en verantwoord uitvoeren. De voorzieningen om dat te kunnen doen zijn over het algemeen redelijk maar er is verschil in de mate van aandacht hiervoor.

Scholing, deskundigheidsbevordering

In het molenveld is er al jaren aandacht voor scholing en deskundigheidsbevordering. De molenaarsopleiding is gedegen opgezet. Het ambacht wordt overgedragen door instructeurs waarbij gelet wordt op vaardigheden met betrekking tot het bedienen van het werktuig maar er is ook aandacht voor veiligheid, kennis van het weer en het ontvangen van publiek. De molenaarsopleiding duurt gemiddeld 2 jaar en wordt afgesloten met een examen. De cursus molengids wordt in steeds meer provincies gegeven. De cursus van ongeveer 8 dagdelen trekt veel mensen aan en gaat veel meer in op het ontvangen van de bezoeker en het overbrengen van wetenswaardigheden over de molen. Voor andere vrijwilligersfuncties zijn geen specifieke opleidingen met een landelijke opzet. Op lokaal niveau zijn er mogelijk wel mogelijkheden. Uiteraard kan ook buiten het molenveld een cursus worden gedaan.

Uit de relatief hoge uitvalpercentages (50%) is af te leiden dat de huidige opleiding tot vrijwillige molenaar voor menigeen zwaar is. In het molenveld wordt soms gevraagd om een aanpassing van de cursusopzet.

De molengidsopleiding wordt in den lande zeer gewaardeerd. Deze is echter nog niet overal beschikbaar. Niet bij iedere molen is een molengids zinvol maar daar waar het bezoekersaantal oploopt, betekent de aanwezigheid van de molengids een goede aanvulling op de inzet van de molenaar om de bezoeker een onvergetelijke ervaring te geven.

De eisen aan bestuurders worden steeds hoger. Toenemende regelgeving rondom subsidies en een verbreding van het aantal taken naar bijvoorbeeld particuliere fondsenwerving en communicatie verhoogt de druk op de bestaande bestuurders en maakt de functie minder aantrekkelijk.

4. Conclusies en aanbevelingen

In dit hoofdstuk worden de conclusies en aanbevelingen besproken aan de hand van de beantwoording van de onderzoeksvragen zoals geformuleerd in paragraaf 2.2.

Hoe kan het gehele veld ervoor zorgen dat er over 10 jaar voldoende gekwalificeerde vrijwilligers zijn om molens te beschermen in de breedste zin van het woord?

Voor het gehele molenveld zijn per jaar ruim 500 vrijwilligers nodig. Dit vereist verbeteringen op de gebieden van werving, behoud en deskundigheidsbevordering van vrijwilligers.

Uit landelijk onderzoek blijkt een daling in het aantal actieve vrijwilligersuren. Ook de invulling van het vrijwilligerswerk verandert van meer korte klussen in plaats van een lange termijn betrokkenheid. De gemiddelde vrijwilliger is ouder (50+), alhoewel men ook langer fit blijft. De pensioengerechtigde leeftijd stijgt, waardoor men later start met vrijwilligerswerk. Al deze zaken hebben ongetwijfeld invloed op de beschikbaarheid van het aantal molenvrijwilligers. Zeker als het gaat om de fysiek zware onderdelen van het vrijwilligerswerk. Om te zorgen voor voldoende vrijwilligers op de molen is een goede werving van essentieel belang. De Hollandsche Molen vindt dat de huidige wijze van werving verbeterd kan worden. De wervingskanalen om vrijwilligers te vinden moeten toegankelijker en zichtbaarder worden. Waar men nu nog moeite heeft om molenvacatures te vinden, zal de vindbaarheid van vacatures voor molenvrijwilligers groter moeten worden.

Om de potentiële vrijwilliger aan te trekken, moet je je als molen goed presenteren. Waarom is het een goed idee dat de vrijwilliger zich juist bij deze molen of molenorganisatie aanmeldt? Een goede presentatie is dus belangrijk. Als de vrijwilliger zich eenmaal meldt bij de molen, is een warm welkom de beste wijze om een enthousiaste molenliefhebber ook daadwerkelijk te binden. Laat de vrijwilliger doen waar zijn of haar belangstelling ligt. Op de molen is in principe voor ieder wat wils. Voor speciale functies moet een duidelijke omschrijving zijn en werkt het 't beste om mensen direct te benaderen. De grootste bereidheid om vrijwilligerswerk op de molen te doen is te vinden in de groep van iets oudere mannen en vrouwen, tussen de 55-64 jaar.

De trend is dat vrijwilligerstaken zwaarder worden en mensen minder tijd besteden aan vrijwilligerswerk. De oplossing is om de last te verdelen over meerdere mensen. Een pool van vrijwilligers die samen het werk doet, is ook het beeld van de toekomst op de molen. Een pool van molenaars die niet iedere week aanwezig zijn maar elkaar aflossen zodat iedere week een ander team molenaars de molen laat draaien. Dit geldt natuurlijk ook voor molengidsen, winkelvrijwilligers etc. Ook een bestuur moet zich richten op uitbreiding, verbreding en het verzamelen van meer kwaliteiten in het team. Naast een voorzitter, secretaris en penningmeester die veelal bezig zijn met de organisatie van onderhoud, restauratie en thema's als veiligheid op de molen zijn ook bestuurders nodig met aandachtsgebieden als evenementen, fondsenwerving en natuurlijk vrijwilligers. Dit betekent wel dat er nog meer vrijwilligers nodig zijn.

De beste vrijwilliger is de vrijwilliger die al actief is op de molen. Aandacht voor het behoud van de molenvrijwilliger is dus erg belangrijk. Veel molenorganisaties vinden het vanzelfsprekend dat mensen ook vrijwilliger blijven. Dit is niet zo. Iedereen heeft behoefte aan een compliment of aandacht voor de eigen wensen. Dit kan in de vorm van een jaarlijks gesprek, waarbij overigens de vrijwilliger ook kan aangeven wat hij of zij van de samenwerking vindt. In dit gesprek kunnen ook eventuele mogelijkheden tot cursussen aan bod komen. Tevens wordt over de functie met de bijbehorende taken besproken. Een duidelijke structuur en een heldere taakverdeling biedt rust. Iedereen weet wat hij/zij van elkaar mag verwachten en weet wat hij/zij zelf moet doen. Zo ontstaat een geoliede machine en worden de (gezamenlijk) gestelde doelen gehaald. Het doel is om een organisatie te creëren waarin iedereen zich thuis voelt en molenaars, andere molenvrijwilligers en bestuurders écht één team vormen.

Goede voorzieningen zijn ook van belang om een vrijwilliger te behouden. De vrijwilliger moet de middelen krijgen om zijn of haar taak goed en veilig uit te kunnen voeren. Dat betekent uiteraard (uitleg over) veiligheidsvoorzieningen, maar ook bijvoorbeeld daar waar mogelijk een toilet, warme ruimte, faciliteiten als een computer bij iemand thuis en een goede verzekering. Vrijwillige molenaars hebben een aparte positie, zij zijn verantwoordelijk voor een in potentie risicovol werktuig. In dit verband is het beter de samenwerking in een overeenkomst vast te leggen. Dit kan in de vorm van het Model Molenaarscontract.

Een belangrijke reden voor mensen om vrijwilliger te worden is ook het samen met anderen aan de slag gaan voor de goede zaak. Dat 'wij-gevoel' dient te worden onderhouden door gezamenlijk andere sociale activiteiten te ondernemen, zoals bijvoorbeeld een vrijwilligersuitstapje.

Een succesvolle molen(organisatie) kent altijd een kern van actieve vrijwilligers die de kar trekken. Zij zijn de motor en geven energie aan alle activiteiten. Zo'n kern is essentieel en begint soms met één persoon. Als hij of zij nog een paar mensen om zich heen weet te verzamelen die geëngageerd zijn om er een succes van te maken, dan is alles mogelijk! Zo'n kern is ook belangrijk om de andere vrijwilligers te behouden.

De eisen die aan de vrijwilliger worden gesteld groeien. Dit geldt voor alle vrijwilligers, zoals molenaars, bestuurders, winkelvrijwilligers en molengidsen. Het is aan te bevelen om molenvrijwilligers in de gelegenheid te stellen via een cursus hun deskundigheid te verbeteren. Hierbij wordt gedacht aan een cursus 'Vrijwilliger', gericht op hoe een goedlopend vrijwilligersbeleid is op te zetten. Ook een cursus 'Bestuur' zal in de behoefte voorzien om bestuurders te trainen om te gaan met de toenemende eisen, bijvoorbeeld rond de subsidie aanvragen en verantwoording. Wat betreft de opleiding tot molenaar is het duidelijk dat deze als moeilijk wordt ervaren. Gelukkig zijn er voldoende mensen die molenaar willen worden en groeit het molenaarsbestand gestaag. De molenaar moet aan hoge vakbekwaamheidseisen voldoen. Daarom komt er heel wat kijken bij de opleiding tot molenaar. Soms wordt dat onderschat, waardoor mensen blijven steken in de opleiding.

Welke stappen moeten worden gezet om dat te bereiken en welke wijze van organisatie is daarvoor nodig? Hoe organiseren we de uitvoering van de werving, training en behoud van de gewenste vrijwilliger, met name de molenaar?

Om de toekomst van molens tot een écht succes te maken, is draagvlak voor de resultaten van dit onderzoek van groot belang zodat zij de aanbevelingen overnemen en uitvoeren. Hiervoor is het volgende stappenplan opgezet.

Stap 1: Presentatie conclusies en aanbevelingen op het congres Molentoeekomst 3 juni 2015

Op 3 juni wordt het molenveld uitgenodigd om aanwezig te zijn bij de presentatie van de conclusies en aanbevelingen van het project Molentoeekomst en om in de workshop 'Vrijwilligers' direct aan de slag te gaan en op de eigen situatie toepasbaar te maken.

Stap 2: Bijeenkomsten in het land

Om het draagvlak voor de conclusies en aanbevelingen van het project Molentoeekomst te vergroten zullen op provinciaal en regionaal niveau molenbijeenkomsten worden bezocht. Dit gebeurt in samenwerking tussen De Hollandsche Molen en Het Gilde van Vrijwillige Molenaars.

Stap 3: Aanbevelingen uitvoeren

De uitvoering van de aanbevelingen gebeurt lokaal/regionaal en landelijk. Het betreft met name de aanbevelingen rond werving, behoud en deskundigheidsbevordering.

Werving

De werving van vrijwilligers moet worden verbeterd. Als eerste door de vacatures beter vindbaar te maken. Op lokaal en regionaal niveau kunnen vacatures beter vindbaar worden via de eigen websites waarin een duidelijke taakomschrijving staat. Ook kan een advertentie, poster of flyer een hulpmiddel zijn om de potentiële molenvrijwilliger te bereiken. Uiteraard blijft het direct aanspreken van enthousiaste mensen een beproefde methode, bijvoorbeeld op evenementen bij de molen of via het eigen netwerk. Op landelijk niveau kan meer informatie worden gegeven waar de potentiële molenvrijwilliger een vacature kan vinden en welk type werkzaamheden er mogelijk zijn. Denk hierbij aan informatie op de sites van De Hollandsche Molen en Het Gilde van Vrijwillige Molenaars en de meeloopdagen die in bepaalde provincies door het Gilde worden georganiseerd.

Imago

Daarnaast is het werken aan een positief imago van de molens, zowel lokaal als landelijk, belangrijk. Wat dit imago moet zijn, zal met het molenveld verder uitgewerkt moeten worden. Een rode lijn is wel duidelijk, op de molen is iedereen welkom. Zo wordt de molen van iedereen en kan de molen (op hele verschillende manieren) weer een centrale plek krijgen in onze samenleving. Voor deze imagodiscussie ligt er een actiepoint voor het gehele molenveld die De Hollandsche Molen eventueel wil trekken.

Behoud

Na het vergroten van de bewustwording dat aandacht voor de vrijwilliger belangrijk is, zullen gereedschappen beschikbaar moeten zijn ten behoeve van de uitvoering. De Hollandsche Molen zal tips en voorbeelden verspreiden die lokale molenorganisaties inspireren. Deze liggen op het gebied van het ondersteunen en faciliteren van vrijwilligers, het waarderen van vrijwilligers en het organiseren van een goed vrijwilligersbeleid.

Deskundigheidsbevordering

In de aanbevelingen worden diverse zaken genoemd.

Om de continuïteit van de molenaarsopleiding te verzekeren, moet ook in de komende jaren tijd, van de vele vrijwilligers die deze opleiding verzorgen, en geld in de opleiding worden geïnvesteerd. Dit is een actiepoint van Het Gilde van Vrijwillige Molenaars.

De cursus 'Molengids' kan, bij gebleken behoefte, worden uitgerold over de rest van het land, nadat is gestart in enkele provincies. Dit is een actiepoint van Het Gilde van Vrijwillige Molenaars.

De cursus 'Bestuur' gaat in op diverse aspecten waar een 'toekomstbestendig' bestuur van een molenorganisatie aan moet voldoen. Dit is een actiepoint voor De Hollandsche Molen.

De cursus 'Vrijwilliger' behelst het opzetten van een succesvol vrijwilligersbeleid. De Hollandsche Molen kan een belangrijke taak hebben in het faciliteren en adviseren van lokale organisaties op het gebied van vrijwilligersbeleid. Dit is een actiepoint voor De Hollandsche Molen.

Stap 4: Evalueren

Iedere succesvolle verandering betreft de cyclus plannen, uitvoeren, evalueren en bijsturen. Deze evaluatiestap is bedoeld om de uitvoering van de aanbevelingen te toetsen en te verbeteren.

Bijlagen

Bijlage I: Geraadpleegde rapporten in het kader van de deskresearch

Onderzoek Imago monumentale molens – De Hollandsche Molen, najaar 2014 door TNS NIPO

Relevante trends voor het vrijwilligerswerk in 2020, Centrum voor Onderzoek en Statistiek (COS), januari 2006

Demografische ontwikkelingen 2010-2014, Planbureau voor de Leefomgeving, 2013

Trends in Nederland, stichting Agapé, J.G. Duinkerken, 2008

De Cultuurverkenning, Raad voor Cultuur, 2014

Gisteren vandaag. Erfgoedbelangstelling en erfgoedbeoefening, Sociaal en Cultureel Planbureau, april 2015

Geven in Nederland, Vrije Universiteit van Amsterdam, 2015

Feiten en cijfers vrijwillige inzet, Movisie, 31 januari 2014

Met het oog op de tijd, een blik op de tijdsbesteding van de Nederlander, SCP, november 2013

Onderzoek Plus magazine, 28 februari 2013

Onderzoek effecten van vrijwilligerswerk, Brabants Landschap, 16 januari 2013

SCP, artikel internet, 28 maart 2014

Toekomstverkenning vrijwillige inzet, SCP, juni 2007

Trendrapport 2011 Vrijwillige inzet 2.0, Movisie, 2011

Verkenning van aangrijpingspunten voor de stimulering van het jaarlijkse landelijke erfgoedmanifestatie. Rob Berends i.o. Fonds voor cultuurparticipatie, 12 november 2014

Jeugdmonitor CBS, april 2015

Bijlage 2: Geraadpleegde molenorganisaties en experts

Naam molenorganisatie	datum	aantal personen
Gild Fryske Mounders	5 maart 2015	1
Humanitas	maart 2015	1
Fryske Mole	25 maart 2015	5
Gilde van Vrijwillige Molenaars Limburg	23 februari 2015	4
Brabantse Molenstichting	10 februari 2015	1
Groninger Molenhuis	5 maart 2015	1
Kilsdonkse Molen	14 januari 2015	5
Windlust Burum	22 januari 2015	9
Noord-Hollandse Molenfederatie	maart 2015	1
Molenstichting Drenthe	5 maart 2015	1
Molenstichting Weerterland	23 februari 2015	1
Natuurmonumenten	3 december 2014	1
Open Monumentendag	17 februari 2015	1
Vereniging Molenvrienden Rottmerengebied	19 maart 2015	80
Zonnebloem	30 januari 2015	1
Gilde van Vrijwillige Molenaars afdeling Gelderland	9 april 2014	80
Gilde van Vrijwillige Molenaars afdeling Noord Holland	14 november 2014	60
Gilde van Vrijwillige Molenaars afdeling Zeeland	11 april 2014	45
Gilde van Vrijwillige Molenaars bestuur Groningen	30 juni 2014	6
Gilde van Vrijwillige Molenaars bestuur Noord-Holland	15 juli 2014	6
Gilde van Vrijwillige Molenaars bestuur Overijssel	22 mei 2014	5
Gilde van Vrijwillige Molenaars bestuur Zuid-Holland	10 oktober 2014	6
Gilde van Vrijwillige Molenaars afdeling Zuid-Holland	16 april 2015	80
Gilde van Vrijwillige Molenaars afdeling Noord-Brabant	28 april 2014	70

Bijlage 3: Quickscan

Quickscan Vrijwilligers

Deze quickscan is bedoeld voor een ieder die actief is op en rond een molen. Met de quickscan krijgt u een indicatie over de stand van zaken van het thema 'Vrijwilligers'. Dit kan een aanleiding zijn om met elkaar te bespreken op welke terreinen u denkt de ondersteuning en facilitering van vrijwilligers te verbeteren. De quickscan beoogt geen compleet beeld te geven en is dus meer een bewustwordingsinstrument.

	Klopt helemaal	Klopt een beetje	Klopt niet
1. Mensen weten ons eenvoudig te vinden als ze actief willen worden als vrijwilliger op onze molen / molenorganisatie.			
2. Een enthousiaste bezoeker wordt persoonlijk gevraagd om vrijwilliger te worden op onze molen / molenorganisatie.			
3. We hebben iemand in het bestuur die zich bezighoudt met 'vrijwilligers'.			
4. Bij onze molen / molenorganisatie is een vaste kern van enthousiaste vrijwilligers die de kar trekt.			
5. Het is bij onze molen / molenorganisatie duidelijk wie wat doet. De taken en verantwoordelijkheden zijn goed verdeeld.			
6. Nieuwe vrijwilligers krijgen een goede introductie, zodat ze weten wat van hen wordt verwacht.			
7. De begeleiding van de huidige vrijwilligers is goed georganiseerd.			
8. Alle vrijwilligers op de molen (bestuur, molenaars, gidsen, etc) voelen zich onderdeel van één team.			
9. Er zijn goede voorzieningen (bv. kleding, toilet, computer, verzekering) voor de vrijwilligers.			
10. Bij onze molen / molenorganisatie krijgen vrijwilligers de ruimte om een cursus te doen om meer bij te leren.			
11. De huidige bezetting (functies/kwaliteiten) in ons vrijwilligersteam is voldoende om onze ambities in de toekomst waar te maken.			
TOTAAL			

- Zet een kruisje in het vak dat het beste aangeeft hoe elk van de randvoorwaarden in uw organisatie geregeld is.
- Tel de kruisjes per kolom op.

Wat betekent uw score:

- Heeft u meer dan 7 kruisjes in de categorie 'Klopt helemaal', dan bent u op de goede weg. Uw organisatie gaat zorgvuldig om met haar vrijwilligers. Let er wel op of u wellicht op één van de punten slechter scoort. Daarop kunt u dan gericht actie ondernemen.
- Heeft u meer dan 7 kruisjes in de categorie 'Klopt een beetje' dan kunnen er twee dingen aan de hand zijn: u heeft zelf geen goed beeld wat nodig is voor een goed vrijwilligersbeleid, of veel aspecten die in principe wel zijn geregeld kunnen verder verbeterd worden. In het eerste geval is het nuttig om met uw vrijwilligers te bespreken hoe zij tegen deze lijst aankijken. In het tweede geval is het van belang dat u ervoor zorgt dat de bestaande plannen goed en consequent worden uitgevoerd: liever een aantal zaken heel goed regelen en daarna de overige aanpakken, dan dat het soms wel goed gaat en soms ook niet. Uiteindelijk leidt dat tot onduidelijkheid bij betrokkenen, en ook dat is een reden om af te haken.
- Heeft u meer dan 7 kruisjes in de categorie 'Klopt niet', dan is directe actie geboden. Als u het vrijwilligersbeleid bij uw molen / molenorganisatie wilt verbeteren, is het nodig een aantal zaken in gang te brengen. Bespreek met elkaar welke acties het snelst en meest gemakkelijk op te starten zijn en begin daar direct mee. Stel vervolgens een plan op hoe u aan de andere acties gaat werken.
- Zijn uw kruisjes redelijk gelijkmatig verdeeld (b.v. 4-4-3 of 3-5-3), dan kunt u twee strategieën volgen: u gaat eerst de acties in de categorie 'Klopt een beetje' aanpakken, zodat u snel positieve resultaten kunt laten zien. Dit werkt als er niet één actie is waar u op alle punten 'klopt niet' heeft gescoord. Of u start juist met één actie waarbij u alle onderdelen in de categorie 'klopt niet' heeft gescoord: hier moet echt iets gebeuren omdat dit slecht geregeld is en ervoor kan zorgen dat ook de overige omlaag gaan.

NB. De score is indicatief voor de stand van zaken op uw molen betreffende het vrijwilligersbeleid. Uiteraard zijn veel aspecten niet genoemd. Echter, deze quickscan kan een stimulans zijn uw activiteiten op het gebied van vrijwilligersbeleid uitgebreider tegen het licht te houden.

Bijlage 4: Tips

Om u te helpen uw vrijwilligersbeleid vorm te geven of meer te lezen over het werven en aansturen van vrijwilligers vindt u hieronder een aantal handige tips en websites:

1. www.vrijwilligerswerk.nl

Hoe creëer en benut je betrokkenheid? Hoe ga je van betrokkenheid naar actie? Hoe zorg je ervoor dat betrokkenheid duurzaam blijft? Het vergt een nieuwe manier van kijken. Kijken naar mensen die op een andere wijze bij de organisatie betrokken zijn. Omdat ze ex-vrijwilliger zijn, omdat ze alleen graag over de organisatie bloggen, of omdat ze eens per jaar het geld van de hardloopwedstrijd doneren. De achterban van de organisatie is breder dan alleen de vrijwilligers, en verschillende mensen zijn op verschillende manieren betrokken. Dat vraagt veel van organisaties als het gaat om het werven van nieuwe en aansturen van huidige vrijwilligers, om het betrekken van een bredere groep mensen en de afstemming van hun activiteiten met die van de zittende vrijwilligers.

Op de website van vrijwilligerswerk vindt u oude en nieuwe instrumenten die helpen om hier vorm en inhoud aan te geven en die inspireren of concrete handvatten bieden.

Hier vindt u ook de E-learning module Vinden en binden.

2. www.verenigingen.nl

Bestuurders van een vereniging worden vaak in het diepe gegooid. U krijgt te maken met voorgangers die hun zaken niet goed hebben overgedragen, of statuten en procedures die niet zijn vastgelegd zoals het hoort. Ook zijn er een hoop uiteenlopende regels en meningen waarmee u rekening moet houden. Vanzelfsprekend zijn er dan veel vragen over het betalen van belastingen, de aansprakelijkheid van het bestuur en het binnenhalen van sponsors en subsidies. Op de website van Verenigingen en Stichtingen vindt u alle informatie voor bestuurders om u te helpen op een professionele manier te besturen en om ervoor te zorgen dat het ook leuk blijft.

3. www.vrijwilligemolenaars.nl

Het Gilde van Vrijwillige Molenaars is een landelijke vereniging met provinciale afdelingen, die zich tot doel heeft gesteld een opleiding te verzorgen voor mensen die monumentale wind- en watermolens willen laten draaien. Het Gilde van Vrijwillige Molenaars heeft meer dan 2.200 leden. In de loop van zijn bestaan hebben reeds ruim 1.700 kandidaten met succes examen gedaan.

Hierdoor is het mogelijk dat vele honderden molens weer regelmatig kunnen draaien. Toch zijn nieuwe leden nog steeds hard nodig, omdat nog niet voor iedere molen een vrijwillige molenaar beschikbaar is en voor sommige molens meerdere molenaars nodig zijn.

Het Gilde is bezig om een opleiding te ontwikkelen voor het opleiden van molengidsen. Binnenkort vindt u meer informatie hierover op hun website.

4. www.molens.nl

Vereniging De Hollandsche Molen is de landelijke overkoepelende molenorganisatie. Zij biedt via de Molenacademie meerdere cursussen aan voor het scholen van nieuwe bestuurders en het promoten van de molen. Er zijn plannen om een nieuwe cursus te starten: Het vinden en binden van vrijwilligers.

Er zijn ook plannen voor het opzetten van een cursus voor bestuurders, waarin ook aandacht voor het vrijwilligersbeleid is. Houd voor data de website in de gaten of abonneer u op de nieuwsbrief voor moleneigenaren.

5. www.groningermolens.nl

Het Groninger Molenhuis is de koepelorganisatie van de molens in de provincie Groningen. Het fungeert als overlegplatform tussen eigenaren, instructeurs, molenaars, molengidsen en andere vrijwilligers. Het organiseert al enige jaren met succes een cursus Molengids. In deze cursus wordt basisinformatie over de geschiedenis en de bouw van molens gegeven. De nadruk ligt op het veilig

kunnen rondleiden van groepen bezoekers en het organiseren van activiteiten op een molen. De cursus wordt afgesloten met het organiseren van een gezamenlijke activiteit. Na afloop verkrijgt men een cursuscertificaat.

6. www.landschapergoedzh.nl/molennetwerk

Het Molennetwerk Zuid-Holland leidt molengidsen op, die de vrijwillig molenaar op de molen kunnen ondersteunen door bezoekers rond te leiden en activiteiten te organiseren. De cursus is opgezet naar het voorbeeld van Het Groninger Molenhuis, waar deze cursus al enkele jaren wordt gegeven. De cursus is bedoeld voor vrijwilligers die in en rond de molen in samenwerking met de molenaar activiteiten (gaan) organiseren.

In 2015 heeft het Molennetwerk de mogelijkheid om deze cursus kosteloos aan te bieden aan vrijwilligers die zich inzetten voor molen(s).

Bijlage 5: Onderzoeksopzet: vragen en antwoorden

Dit project is ondersteund door diverse fondsen. In het projectplan in de subsidie aanvraag is deze onderzoeksopzet opgenomen. In deze bijlage worden de stappen in de onderzoeksopzet herhaald en de vragen die hierin zijn opgeworpen beantwoord.

Stap 1: Inventarisatie huidige situatie

In Nederland staan nog zo'n 1.050 windmolens en 150 watermolens. Op al deze molens zijn vrijwilligers actief. Op veel molens staat één molenaar, op andere is een heel team actief. Op sommige molens wordt nauwelijks iets georganiseerd, op andere molens is er wekelijks een evenement. De diversiteit is groot en deze diversiteit is terug te vinden in de vrijwilligers. Om de basis voor de toekomst te leggen is kennis van het heden nodig. Als eerste is gestart met een inventarisatie van de huidige situatie.

Deze stap wil een antwoord geven op de vragen welke vrijwilligers zijn er nu en welke kwaliteiten brengen zij in, hoeveel vrijwilligers zijn er actief en welk type werkzaamheden doen zij, wat is de motivatie van de huidige vrijwilliger, hoe is de ondersteuning van vrijwilligers momenteel georganiseerd, hoe worden momenteel nieuwe vrijwilligers geworven, hoe worden vrijwilligers opgeleid en getraind, wat wordt gedaan om bestaande vrijwilligers te behouden en zijn er momenteel knelpunten als het gaat om het vinden van de juiste vrijwilligers?

De belangrijkste conclusies op basis van deze vragen zijn:

- Het overgrote deel van de vrijwilligers is actief op de molen als molenaar (75%). Daarna is men molengids of klusjesman (44%). Een kleiner deel is bestuurder (29%), actief bij evenementen (22%) of staat in de winkel (9%).
- Van de respondenten heeft 74% een molenaarsopleiding gedaan, 4 % heeft de cursus molengids gedaan en 10% van de respondenten heeft een andere cursus gedaan.
- De huidige functies van de molenvrijwilliger zijn molenaar (92 %), bestuurder (65%), meehelpen bij evenementen (46%), klusjesman/vrouw (45%), gids (40%), winkelhulp (27 %) of anders (12%).
- De belangrijkste motivatie om vrijwilligerswerk op een molen te doen is actief zijn in een historische monument (82%), het publiek enthousiast maken voor de molen (66 %) en in een team werken en samen resultaten bereiken (45%).
- De functies die men op / rondom de molen wil aanvullen is met name de molenaar (40 %). Daarnaast is behoefte aan gidsen (22%), klusjesmannen/vrouwen (21 %), evenementenhulpen (15%), winkelhulpen (13%) en bestuurders (12%).
- Om vrijwilligers te behouden wordt een gezellige activiteit georganiseerd zoals een dagje uit of een etentje (52%). Daarnaast geef men soms een beloning, zoals kerstpakket of verjaarscadeautje (25%) of faciliteert men de opleidingsmogelijkheden (22 %). Men werkt niet vaak met een financiële vergoeding, zoals vergadervergoeding of onkostenvergoeding (15%). Maar liefst 25% doet niets om de vrijwilligers te behouden.
- De belangrijkste manier om nieuwe vrijwilligers te vinden is om hen persoonlijk te vragen (66 %). Daarnaast werft men via de eigen website (34%), posters (29%) of een advertentie in de lokale media (22%).
- Het belangrijkste knelpunt dat men ziet op het gebied van vrijwilligers is een vergrijzing van het vrijwilligersbestand (53%). Daarna heeft men te weinig vrijwilligers (37%) of heeft men last van de beperkte beschikbaarheid van de vrijwilliger (25%). In beperkte mate zijn sommige taken/ klussen moeilijk te vervullen (16%), is het team te eenzijdig samengesteld (11%) en is er een gebrek aan kennis en kwaliteit (9%).
- Vergrijzing wordt niet overal als knelpunt ervaren. Deze vrijwilligers zijn uitstekend geschikt voor behorende taken: veel met regelmaat terugkerende werkzaamheden die een zekere vaardigheid vereisen en mede daarom het beste in een vast verband uitgevoerd kunnen worden.

- Er bestaan soms communicatieproblemen tussen enerzijds de molenaars en anderzijds de bestuurders. Betere samenwerking maakt de organisaties sterker en dat is belangrijk voor het behoud.
- Kwaliteit van bestuursleden is zeer wisselend.
- Het is belangrijk dat eigenaren een rol spelen bij de begeleiding van vrijwilligers.
- Vrijwilligers en geld zijn even hard nodig om de molens te behouden.
- Oude vrijwilligers kunnen verstarren en staan minder open voor nieuwe ontwikkelingen.
- Ondersteuning van de provincie is een belangrijke pijler voor het vrijwilligersbehoud (Huis vd Kunsten ea).
- De opleiding tot vrijwillige molenaar duurt te lang, dit schrikt mensen af.
- Er is een gebrek aan kennis over waar men zich moet aanmelden om vrijwilliger te worden. Het merendeel denkt zich te kunnen aanmelden bij de molen of organisatie waarbij ze vrijwilliger willen worden.

Stap 2: Huidige trends

De ervaringen rond vrijwilligerswerk op de molen staan niet op zich, maar sluiten aan bij vrijwilligerswerk in het algemeen. Ook is het gehele molenveld (uiteraard) onderdeel van de samenleving. Er is een beter beeld nodig van de huidige trends in het vrijwilligerswerk. Ook is een beter beeld nodig van de huidige positie van de molen in de samenleving .

Deze stap wil een antwoord geven op de vragen wat de trends zijn in vrijwilligerswerk, welke knelpunten worden gesignaleerd, welke acties worden geadviseerd om de vrijwilliger van de toekomst te vinden, wat is de huidige positie van de molen in de samenleving en welk imago en gevoel heeft de molen nu?

De belangrijkste conclusies op basis van deze vragen zijn:

- Het aantal Nederlanders dat vrijwilligerswerk doet, is de afgelopen decennia gelijk gebleven: twee op de vijf. Ondanks inspanningen van gemeenten om burgerparticipatie te bevorderen.
- Vrijwilligers besteden steeds minder tijd aan vrijwilligerswerk.
- Er is een teruggang in het netto-aantal vrije uren waarover Nederlanders gemiddeld kunnen beschikken. Dat er gewoerd moet worden met een beperktere hoeveelheid vrije tijd leidt tot een accentverlegging naar meer kapitaalintensieve vormen van maatschappelijke deelname, zodat men eerder geld dan tijd schenkt aan doelen waarmee men affiniteit heeft.
- Tegelijk met de globalisering is er sprake van toenemende aandacht voor lokalisering en regionalisering: vrijwillige inzet in de eigen omgeving en behoud van de eigen identiteit.
- Friesland telt de meeste vrijwilligers, gevolgd door Overijssel en Zeeland. In Limburg en Flevoland wonen de minste vrijwilligers.
- Vrijwilligers zijn relatief ouder dan tien jaar terug.
- Het draagvlak voor molens is vaak impliciet. Dus ook dat er vrijwilligers nodig zijn.
- Het profiel van de vrijwilliger is veranderd. Mensen zijn kritischer en nemen minder verantwoordelijkheid, zijn minder betrokken. Maar ook de eisen aan vrijwilligers zijn scherper geworden, vanuit de molenorganisaties en vanuit de overheid.

Stap 3: Een beeld van de toekomst

We willen weten wat nodig is van vrijwilligers om ook in de toekomst molens te laten draaien en malen. Op welke manier zal het vrijwilligerswerk zijn georganiseerd en hoe worden voldoende en de juiste vrijwilligers gemotiveerd mee te doen? En wat betekent dat voor de plek van de molen in de samenleving? Want voor wat men belangrijk vindt, zet men zich sneller in. Hoe is het imago van de molen? Wat motiveert mensen aan molens en op welke manier wil men actief worden?

Deze stap wil een antwoord geven op de vragen hoeveel en welke type vrijwilliger met welke kwaliteiten is in de toekomst nodig, welke ondersteuning en organisatie is nodig om vrijwilligers te vinden en te behouden, op welke wijze kunnen opleidingen worden versterkt om de gewenste kwaliteiten te ontwikkelen, welke andere middelen / methoden er zijn om vrijwilligers te trainen en kennis over te dragen, welke plek in de samenleving zou de molen moeten hebben om vrijwilligers te motiveren zich in te zetten en welk imago en welk gevoel moet de molen ons geven om onze tijd te besteden aan onze molens?

De belangrijkste conclusies op basis van deze vragen zijn:

- Het aantal vrijwilligers kan teruglopen in de toekomst.
- De toekomstige vrijwilliger zal meer verantwoordelijkheid moeten nemen.
- Het molenveld zal naast molenaars ook vrijwilligers met andere kwaliteiten moeten zoeken, bijvoorbeeld molengidsen.
- Een grote gebeurtenis rondom de molen (zoals een grote restauratie) kan een goede aanleiding zijn om te starten met een nieuwe vrijwilligersgroep.
- Op het gebied van scholing moet steeds meer maatwerk worden geboden.
- Er zijn nu wel genoeg vrijwilligers maar de werving moet continu doorgaan.
- Organisaties waar veel vrijwilligers zich aanmelden hebben de link met de tijdsgeest gevonden.
- De vrijwilliger van de toekomst eist meer inspraak.
- Eén op de tien Nederlanders die vrijwilligerswerk doen of hebben gedaan overweegt actief te worden op een monumentale molen of bij een molenorganisatie. Het actief bij kunnen dragen aan het voortbestaan van de molen is hiervoor de meest genoemde reden. Een gebrek aan interesse en tijd zijn redenen om niet actief te worden als vrijwilliger. Van de respondenten is 9% niet-westerse allochtoon.
- De Nederlanders die overwegen vrijwilliger te worden op een monumentale molen of bij een molenorganisatie zijn vaker mannen, tussen de 55-64 jaar oud en woonachtig in het westen van het land.
- De bekendheid met de verschillende initiatieven rondom molens ligt redelijk laag in Nederland. Daarentegen geeft ruim twee-derde van de Nederlanders aan wel eens een monumentale molen bezocht te hebben. Voor ongeveer een-derde hiervan is het echter wel langer dan vijf jaar geleden dat ze een molen bezocht hebben.
- Het behoud van monumentale molens wordt (zeer) belangrijk bevonden. Molens worden gezien als onderdeel van de Nederlandse geschiedenis en cultuur.

Stap 4: Stappenplan van het heden naar de toekomst.

Een visie op de toekomst is niet genoeg. Er is een gezamenlijk stappenplan nodig. Dit plan wordt gemaakt met alle betrokkenen en moet worden gedragen door iedereen. Want een ieder heeft hier een rol in te spelen, voor elke molen weer. Dit project werkt toe naar een motiverend plan waar iedereen de schouders onder wil zetten. Een plan dat iedereen mee naar huis neemt en waarmee het eenvoudig is anderen te motiveren mee te doen. Ook wordt de rol van Het Gilde en De Hollandsche Molen onderzocht.

Deze stap wil een antwoord geven op de vragen wat we nú kunnen doen om ons voor te bereiden op de toekomst, welke stappen moeten we zetten, wie kunnen we hierbij betrekken, waar vinden we de vrijwilliger van de toekomst en hoe is deze over de streep te trekken en welke randvoorwaarden zijn nodig en welke ondersteuning kan worden gedaan?

Het stappenplan is als volgt:

Stap 1: Presentatie conclusies en aanbevelingen op het congres Molentoeekomst

Op 3 juni wordt het molenveld uitgenodigd om aanwezig te zijn bij de presentatie van de conclusies en aanbevelingen van het project Molentoeekomst en om in de workshop 'Vrijwilligers' direct aan de slag te gaan hoe deze in de eigen situatie toepasbaar zijn.

Stap 2: Bijeenkomsten in het land

Om het draagvlak voor de conclusies en aanbevelingen van het project Molentoeekomst te vergroten zullen op provinciaal en regionaal niveau molenbijeenkomsten worden bezocht. Dit gebeurt in samenwerking tussen De Hollandsche Molen en Het Gilde van Vrijwillige Molenaars.

Stap 3: Aanbevelingen uitvoeren

De uitvoering van de aanbevelingen gebeurt lokaal/regionaal en landelijk. Het betreft met name de aanbevelingen rond werving, behoud en deskundigheidsbevordering. Zie hoofdstuk 4 voor een uitwerking.

Stap 4: Evalueren

Iedere succesvolle verandering betreft de cyclus plannen, uitvoeren, evalueren en bijsturen. Deze evaluatie stap is bedoeld om de uitvoering van de aanbevelingen te toetsen en te verbeteren.

Stap 5: Uitvoering stappenplan van het heden naar de toekomst.

De laatste stap valt eigenlijk buiten de scope van het onderzoek, want het betreft de uitvoering van het stappenplan. Na de presentatie van het onderzoek wordt samen met het molenveld gekeken hoe en op welke wijze gewerkt kan worden om het doel van dit deelproject te behalen, namelijk om te zorgen dat over 10 jaar voldoende gekwalificeerde vrijwilligers actief zijn in het molenveld zodat de continuïteit van de bescherming van molens op dit vlak geregeld is.

Bijlage 6: Resultaten per onderzoeksmethode

I. Deskresearch

Er zijn vele onderzoeken gedaan op het thema vrijwilligerswerk, echter niet specifiek als het gaat om vrijwilligers op de molen. De algemene onderzoeken kunnen echter wel een duidelijk beeld schetsen omdat de trend ook op het molenveld kan worden geprojecteerd.

De deskresearch is erop gericht om de trends in kaart te brengen en meer inzicht te krijgen in het profiel van de vrijwilliger, nu en in de toekomst. Op aanvraag is de notitie te verkrijgen met de samenvatting van de diverse onderzoeken.

De conclusies

- Er is een gebrek aan kennis over waar men zich moet aanmelden om vrijwilliger te worden. Het merendeel denkt zich aan te kunnen melden bij de molen of organisatie waar ze vrijwilliger willen worden.
- Vrijwilligerswerk wordt in Nederland vaker gedaan door ouderen, hoger opgeleiden, door personen zonder betaald werk, met een kerkelijke achtergrond, met inwonende kinderen in het huishouden, met sterk altruïstische waarden, en door mensen die een sterke sociale druk ervaren om vrijwilligerswerk te doen.
- Het aantal Nederlanders dat vrijwilligerswerk doet, is de afgelopen decennia gelijk gebleven: twee op de vijf. Ondanks inspanningen van gemeenten om burgerparticipatie te bevorderen.
- Vrijwilligers besteden steeds minder tijd aan vrijwilligerswerk.
- Er is een teruggang in het netto-aantal vrije uren waarover Nederlanders gemiddeld kunnen beschikken. Dat er gewoekerd moet worden met een beperktere hoeveelheid vrije tijd leidt tot een accentverlegging naar meer kapitaalintensieve vormen van maatschappelijke deelname, zodat men eerder geld dan tijd schenkt aan doelen waarmee men affiniteit heeft.
- Tegelijk met de globalisering is er sprake van toenemende aandacht voor lokalisering en regionalisering: vrijwillige inzet in de eigen omgeving en behoud van de eigen identiteit
- Friesland telt de meeste vrijwilligers, gevolgd door Overijssel en Zeeland. In Limburg en Flevoland wonen de minste vrijwilligers.
- Vrijwilligers zijn relatief ouder dan tien jaar terug.

2. Enquêtes

Voor het deelproject Vrijwilligers zijn een drietal enquêtes uitgevoerd. De eerste naar de huidige situatie, de tweede naar de potentiële molenvrijwilliger en de derde naar de molenaars.

Enquête huidige situatie

In het najaar van 2014 is een enquête verstuurd aan alle vrijwilligers in het molenveld. Dit betreft de vrijwilligers die bekend zijn bij De Hollandsche Molen of Het Gilde van Vrijwillige Molenaars. De enquête is verstuurd aan 1.332 actieve vrijwilligers in het molenveld, 962 mensen hebben gereageerd. De respons was derhalve 72%. Van de respondenten was 98% actief als vrijwilliger verbonden aan een molen. Hieronder worden de belangrijkste resultaten benoemd.

De conclusies:

- Het overgrote deel van de vrijwilligers is actief op de molen als molenaar (75 %). Daarna is men molengids of klusjesman (44 %). Een kleiner deel is bestuurder (29%), actief bij evenementen (22 %) of staat in de winkel (9 %).
- Van de respondenten heeft 74 % een molenaarsopleiding gedaan, 4 % heeft de cursus molengids gedaan en 10% van de respondenten heeft een andere cursus gedaan.
- De huidige functies van de molenvrijwilliger is molenaar (92 %), bestuurder (65%), meehelpen bij evenementen (46 %), klusjesmannen/vrouwen (45 %), gidsen (40 %), winkelhulp (27 %) of anders (12 %).
- De belangrijkste motivatie om vrijwilligerswerk op een molen te doen is actief zijn in een historische monument (82 %), het publiek enthousiast maken voor de molen (66 %) en in een team werken en samen resultaten bereiken (45 %).
- De functies die men op / rondom de molen wil aanvullen is met name de molenaar (40 %). Daarnaast is behoefte aan gidsen (22 %), klusjesmannen/vrouwen (21 %), evenementenhulpen (15 %), winkelhulpen (13 %) en bestuurders (12%).
- Om vrijwilligers te behouden wordt een gezellige activiteit georganiseerd zoals een dagje uit of een etentje (52 %). Daarnaast geef men soms een beloning zoals kerspakkiet of verjaarscadeautje (25 %) of faciliteert met de opleidingsmogelijkheden (22 %). Men werkt niet vaak met een financiële vergoeding zoals vergadervergoeding of onkostenvergoeding (15 %). Maar liefst 25% doet niets om de vrijwilligers te behouden.
- De belangrijkste manier om nieuwe vrijwilligers te vinden is om hen persoonlijk te vragen (66 %). Daarnaast werft men via de eigen website (34 %), posters (29 %) of een advertentie in de lokale media (22 %).
- Het belangrijkste knelpunt wat men ziet op het gebied van vrijwilligers is een vergrijzing van het vrijwilligersbestand (53%). Daarna heeft men te weinig vrijwilligers (37%) of heeft men last van de beperkte beschikbaarheid van de vrijwilliger (25%). In beperkte mate zijn sommige taken/ klussen moeilijk te vervullen (16%), is het team te eenzijdig samengesteld (11%) en is er een gebrek aan kennis en kwaliteit (9%).

Enquête toekomstige situatie

Om een beeld te krijgen van de toekomstige molenvrijwilliger is een onderzoek gedaan door TNS NIPO. Dit onderzoek is gehouden middels twee steekproeven welke een representatief beeld geven van de mening van de gemiddelde Nederlander. De steekproef was 1.334 groot. TNS NIPO heeft de volgende vraagstelling gehanteerd.

Vraagstelling: 'Op dit moment zijn er voldoende vrijwilligers beschikbaar in de molenbranche. Echter slaat ook hier de vergrijzing toe. Een belangrijk vraag die hieruit voortkomt is hoe ervoor gezorgd kan worden dat er in de toekomst genoeg vrijwilligers zullen overblijven die zich actief willen inzetten voor het behoud van de molen. Onderstaande vraag staat dan ook centraal in dit onderzoek: Hoe kan de toekomstbestendigheid van de vrijwilligers gewaarborgd worden?'

Hieronder worden de belangrijkste resultaten benoemd.

De conclusies:

- Eén op de tien Nederlanders overweegt actief te worden op een monumentale molen of bij een molenorganisatie. Het actief bij kunnen dragen aan het voortbestaan van de molen is hier de meest genoemde reden voor. Een gebrek aan interesse en tijd zijn redenen om niet actief te worden als vrijwilliger. Van de respondenten is 9% niet-westerse allochtoon.
- De Nederlanders die overwegen vrijwilliger te worden op een monumentale molen of bij een molenorganisatie zijn vaker mannen, tussen de 55-64 jaar oud en woonachtig in het westen van het land.
- Molengids en vrijwilliger in een molenwinkel zijn de meest populaire vrijwilligerstaken. De bestuurderstaken zijn populairder onder Nederlanders afkomstig uit de hogere sociale klassen.
- Er is een gebrek aan kennis over waar men zich moet aanmelden om vrijwilliger te worden. Het merendeel denkt zich aan te kunnen melden bij de molen of organisatie waar ze vrijwilliger willen worden.
- Vrijwilligerswerk wordt in Nederland vaker gedaan door ouderen, hoger opgeleiden, door personen zonder betaald werk, met een kerkelijke achtergrond, met inwonende kinderen in het huishouden, met sterk altruïstische waarden, en door mensen die een sterke sociale druk ervaren om vrijwilligerswerk te doen.
- De bekendheid met de verschillende initiatieven rondom molens ligt redelijk laag in Nederland. Daarentegen geeft ruim twee-derde van de Nederlanders aan wel eens een monumentale molen bezocht te hebben. Voor ongeveer een-derde hiervan is het echter wel langer dan vijf jaar geleden dat ze een molen bezocht hebben.
- Het behoud van monumentale molens wordt (zeer) belangrijk bevonden. Molens worden gezien als onderdeel van de Nederlandse geschiedenis en cultuur.

Enquête Het Gilde van Vrijwillige Molenaars

Ook is gebruik gemaakt van een onderzoek dat is uitgevoerd door Het Gilde van Vrijwillig Molenaars onder de eigen leden. Dit betrof als eerste een analyse van het eigen ledenbestand en ten tweede een onderzoek naar het profiel van de molenaar door de studenten van het Da Vinci College die aan 400 leden van Het Gilde van Vrijwillige Molenaars een enquête hebben verstuurd. Hierop kregen ze een respons van 120.

Het Gilde van Vrijwillige Molenaars heeft in 2013 en 2014 een analyse gemaakt van het eigen ledenbestand. Zij concluderen dat het aantal gediplomeerde leden van het Gilde in 2014 is gegroeid met 5%. Er zijn nu 30% meer molenaars dan in 2006. Dit betekent niet, dat er geen molenaars meer nodig zijn. De helft van de molenaars is ouder dan 61 jaar. Naar verwachting houden de komende 10 jaar zo'n 800 molenaars het voor gezien.

Om de molenaars die uitstromen te vervangen moeten er dus elk jaar gemiddeld 80 nieuwe molenaars worden opgeleid. Er zijn bijna 800 molenaars in opleiding. Hun aantal schommelt al jaren tussen de 750 en 800. De ervaring leert dat zij niet allemaal het diploma zullen behalen. Ongeveer de helft van hen die aan de opleiding beginnen haakt af. Om gemiddeld 80 nieuwe molenaars af te leveren, is dus een gemiddelde jaarlijkse instroom van 160 nieuwe molenaars in opleiding nodig.

Molenaars in opleiding komen uit alle delen van de samenleving en uit alle leeftijdsgroepen. Sommige leden van het Gilde waren er bij de oprichting al bij en zijn dus al ruim 40 jaar molenaar. Dat zijn in toenemende mate uitzonderingen. Iemand die nu molenaar wordt, blijft gemiddeld ongeveer 10 jaar actief. Ook mensen die jong beginnen stoppen vaak met deze mooie hobby omdat gezin of zaak of andere interesses ook tijd en aandacht vragen. Soms nemen zij dan na jaren de draad weer op.

De helft van de nieuwe molenaars is nu ouder dan 53 jaar. De gemiddelde leeftijd is 54 jaar. Het aantal Nederlanders in deze leeftijdscategorie zal nog tot 2035 blijven groeien. Als het Gilde op dezelfde succesvolle weg voortgaat met het werven en opleiden van molenaars, dan zijn er dus ook in de toekomst voldoende molenaars om onze monumenten van wind en ambacht te laten draaien.

Op basis van de resultaten van de enquête heeft Het Gilde van Vrijwillige Molenaars onderzocht wat de exacte behoefte is aan een (extra) molenaar. Het Gilde concludeert dat 40% van de respondenten er graag een molenaar bij wil. Dit heeft betrekking op 327 molens met 677 molenaars. Vaak is een (verdere) uitbreiding van de maalploeg gewenst. De molenaarsbehoefte zoals die blijkt uit deze enquête lijkt behapbaar. Het Gilde leidt de komende vier jaar ruim 300 molenaars op.

De berekende uitstroom van molenaars in de komende 10 jaar, op grond van de leeftijdsopbouw, bedraagt 800 molenaars op een totaal van 1.260. De helft van de molenaars is nu ouder dan 59 jaar en ook jongeren houden het soms voor gezien, omdat er ook nog andere dingen in het leven zijn dan malen. Zo'n 80 molenaars per jaar slagen voor het molenaarsexamen; zo blijft het aantal molenaars op peil. Het aantal molenaars ligt nu overigens 30 % hoger dan tien jaar geleden, terwijl het aantal molens nauwelijks is toegenomen. Er komen meer maalteams en minder solitaire molenaars. Dat betekent dat er de komende tien jaar waarschijnlijk plaats is voor méér dan 800 nieuwe molenaars.

Ook hebben studenten van het Da Vinci College een onderzoek gedaan naar het profiel van de molenaar. Zij hebben 400 enquêtes verstuurd aan de leden van Het Gilde van Vrijwillige Molenaars van wie 120 mensen reageerden. Voor dit onderzoek zijn de belangrijkste conclusies dat de gemiddelde leeftijd dat men molenaar werd 42 jaar is. De huidige leeftijd van de respondenten is gemiddeld 57 jaar. Men besteedt ongeveer 8 uur per week aan de molen en de molenaar woont over het algemeen erg dicht bij de molen (gemiddeld 10 km), zodat deze goed bereikbaar is met de fiets of

te voet. De molenaars zijn voorheen werkzaam geweest in de techniek (38%) of bij de overheid (20%). Om nieuwe molenaars te werven denkt bijna de helft van de respondenten vooral dat de media het belangrijkste kanaal zijn.

3. Bijeenkomsten met het molenveld en met experts

Voor het onderzoek naar de huidige en toekomstige vrijwilliger zijn we nadrukkelijk in gesprek gegaan met het molenveld. Hiertoe zijn afdelingen van Het Gilde van Vrijwillige Molenaars bezocht en diverse grotere en kleinere molenorganisaties. Hierbij zat regelmatig een overlap met het onderdeel 'Draagvlak'. Op de bijeenkomsten kwamen als vanzelf beide thema's aan bod.

Naast het molenveld is gesproken met ervaringsdeskundigen en met experts uit het veld.

Een overzicht van de bezochte organisaties en experts staat in de bijlage. De conclusies van de bijeenkomsten en de gesprekken zijn te verdelen in conclusies over de huidige trends, het beeld van de toekomst en de stappen die kunnen worden gezet om de gewenste toekomstige situatie te bereiken. Per onderdeel volgen hieronder de belangrijkste conclusies.

Ook op de Molencontactdag in 2014 in gesproken over het thema Vrijwilligers. In een brainstorm zijn ideeën verzameld die van belang zijn bij het werven en behouden van vrijwilligers op de molen. Genoemd zijn:

- Er zijn op de molen verschillende kwaliteiten nodig. Bijvoorbeeld op een houtzaagmolen is specifieke vakkennis nodig, die je al doende leert.
- Ten behoeve van goede vrijwilligersondersteuning is een goede organisatie nodig
- Nieuwe potentiële vrijwilligers hebben belangstelling om te draaien op 1 molen en willen niet per se kennis hebben van alle molens. Ze willen actief zijn op de molen in het dorp. Kan er een mini-opleiding komen? Kan de opleiding niet in stappen worden opgedeeld?
- Naast molenaars zijn er bijvoorbeeld ook PR-vrijwilligers nodig.
- Wie is er eigenlijk verantwoordelijk voor de werving van vrijwilligers? Een deel zegt dat de eigenaar van de molen dat is.
- Denk bij dit deel-project om de specifieke situatie rondom molens in eigendom van een gemeente en de beheersstichting die er vaak is.
- Werf nieuwe vrijwilligers op basis van hun enthousiasme. Kijk daarna welke functie bij hen past en geef ze eventueel een training. Veel van die trainingen kan je intern bij je eigen molen organiseren.
- Organiseer veel activiteiten zodat er altijd reuring is rondom de molen. Dit trekt mensen én nieuwe vrijwilligers. Zorg dat je 'in the picture' bent.
- Vrijwilligers werven vrijwilligers. Het is veel mond-tot-mond werving.
- Benadruk de positieve kanten van het actief zijn voor of op een molen.
- Bij sommige molens gaat het werven van vrijwilligers vanzelf en is er zelfs een wachtlijst.
- Organiseer activiteiten rondom de molen, gebruik ook social media.
- Denk ook aan werkplekken voor gehandicapten, maak een link met andere organisaties, ook buiten de molenwereld.
- Denk ook aan de cursus Molengids van Het Gilde.
- Het vrijwilligersbestand vergrijsst. Denk ook aan jongeren.
- Bied keuze in het type vrijwilligerswerk.
- Denk in 'loopbaan' bij de molen als vrijwilliger. Je kan als het ware carrière maken. Start met een dag helpen en uiteindelijk ga je verder.
- Wat te doen als je te maken hebt met onwillige molenaars/bestuursleden en/of dorpse belangen, die (vrijwilligers)wervende activiteiten in de weg staan?

In 2013 is op de Molencontactdag een workshop gehouden over draagvlak en fondsenwerving. Dit heeft ook een relatie met het werven van vrijwilligers omdat via het organiseren van activiteiten en communicatie de potentiële nieuwe vrijwilliger enthousiast kan worden. De conclusies van dit onderdeel staan in het rapport 'Draagvlak en fondsenwerving'.

Op de Molenadviesraad stond het project Molentoeekomst sinds het najaar van 2013 op de agenda. Hierbij is de voortgang van het thema Vrijwilligers benoemd. Er zijn geen conclusies getrokken.